

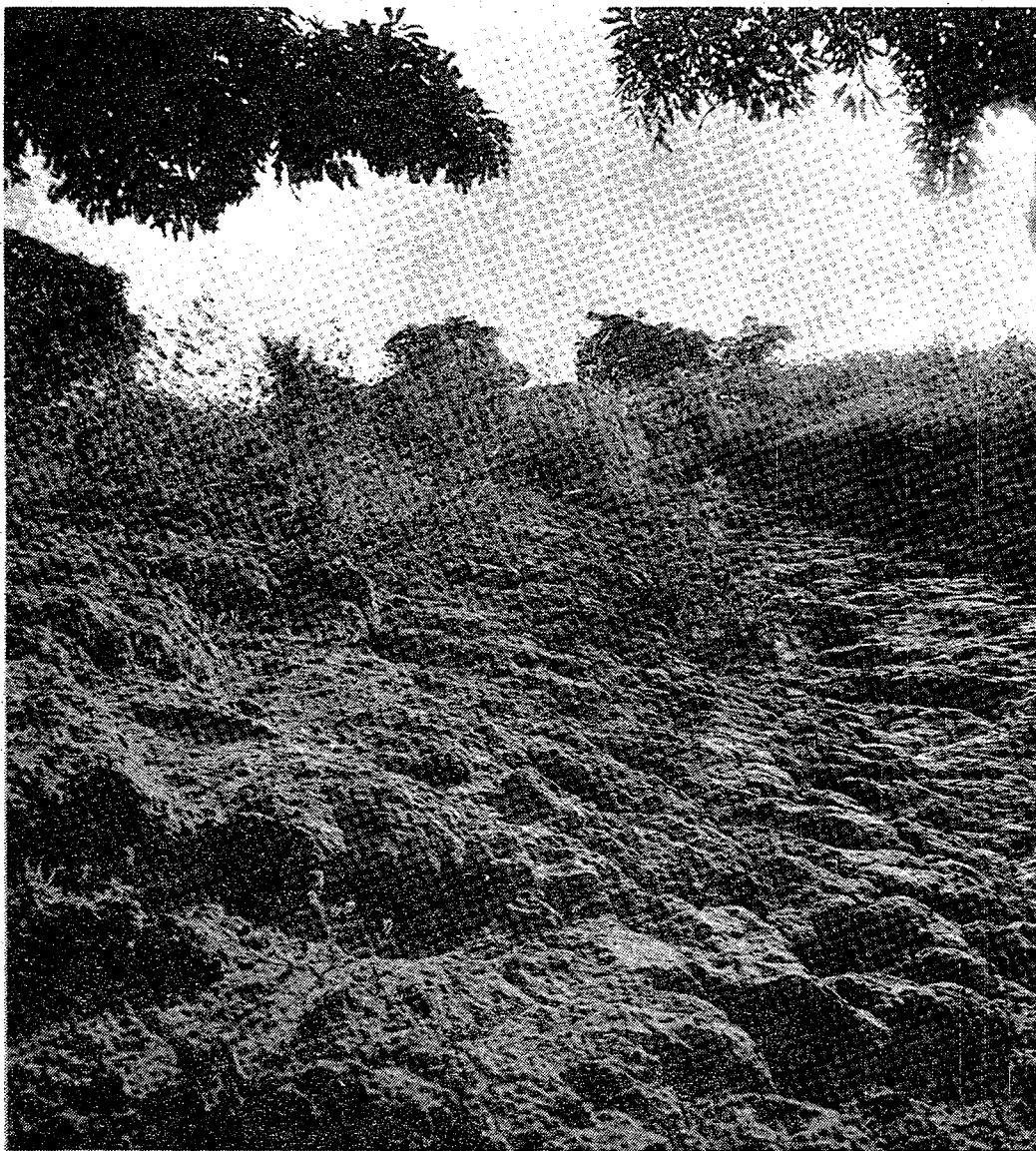
Jekabaara

Jemana

Cikala ceman n'a musoman kumañaniseden

Faamuya Yiriwaton

boko 56 nan d. 20
1990 SAN KALO SEEGINNAN

Dakunw

Te 2
Kisi koson

Te 3
Kucala numunjekulu sanyaw

Te 4
Kooriboolen ka lasagon
tinimugubore koro

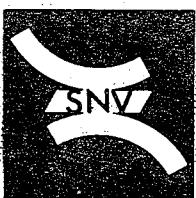
Te 6
An ka dugukolonon kunbe

Te 9
Tintiba musow ka yiriwa sira
la
Dine musow ka don
kerekertenren nonajew
Bafulaben

Te 10 ani 11
"OFISI" kumnañoniw.
Te 12
Banbugu Nji

DUGUKOLONON KUNBENBAARAW

BE SEN KAN KUCALA

Ka se duguw ma

KISI KOSON

Saha sanudaliluw

1. N'i b'a fe k'i yere tanga bana ma, n'i bora negen na i b'i tege fila ko safune na sani i ka maga dumunifén na.
2. N'i b'a fe k'i yere tanga bana ma, i be negendinge matarafa.
3. N'i b'a fe k'i yere tanga banama, ib'i wasa don ji sanuman de la badaa.
4. N'i b'a fe k'i yere tanga bana ma, i be ji wuli sani i k'a min, n'a ma lasanuya ka se i ma.
5. N'i b'a fe k'i yere tanga bana ma, i b'i jija sumanw sanuyalen ka to badaa.
6. Ni b'a fe k'i yerf tanga bana ma, i be du naman be jeni wali k'a don dugu la.

"MAKOI" Kunafoni

Kucala numu jekulu sariyaw

An be Kucala numuton ka saariya dajira walasa k'a kunafoni lase yoro caman, ani ka dusu don numu ton fana kono u k'a nogen sigi sen kan. Bee dalen b'a la ko hadamadenkafo bee sinsinberee ye sariyaw de ye minnu tiimeni be je sabati.

Sariyasen folo

Kucala numuw ye sariya sigi u ni nogen ce, sariya minnu labatoli b'u ka tondenyabati.

Sariyasen filan

Tonsinsinyoroye Kucala koorisene baarada ye. A sinsinyor yamaruya be nini o baarada nemogow fe.

Sariyasen sabanan

Numuw ka ton Kuntaala janya ye san 100 ye, k'a ta a a sigidon na, fo ni balannako nana n'a cili ye.

Sariyasen naaninan

Ton kuntilennaw ye :

- ka negew lase tondenw ma,
- k'udemen minendilannenfeereli la
- kajonitondenw kalanni ye sanga ni waati bee- ka numuw laben hadamadenya yiriwali siraw bee kan

Sariyasen duurunan

Tonba be dije ni tonmisew sigili ye Kucala koorisene baarada sekiteri 6 (woor) kono.

Sariyasen woornan

Sariya minnu b'i ke tonden ye, olu ye :

- i ka kalan koorisene baarada fe,
- i ka faso jo ni koorisene baarada ka hakilinaw ye
- faso baarakemin ka k'i bolo
- i yere ka kalan balikukalan na, walima i ka gaden do

Sariyasen wolonwulanan

N'i kera tonden ye, sariya labatoli wajibiyalen don i ma :

- ka dijen niton sariyaw bee lajelen ye, o la, tonden ni min ka kalan ton kono olu ye :
- Ton nafa bee be se i ma
- i be se ka ton nemogc sugandi

- i yere be se ka ke ton nemogc ye ton sariyaw hukumu kono

Sariya seeginan

Tonden bee be se ka bo ton na n'a yadiya. Aka boliseben be citonkuntigi ma. Tonkuntigi ka kan ka tondenw bee ladonniya boli in na sanyelema tonsigiba senfe. N'i bora ton na wali-ma n'igenna ka boton na, i ka ton wari saralenw te segin i ma, nka ton ka forobajuru koro sarali wajibiyalen don i ma.

Sariyasen konontonnan

Numuw ka ton nemogc-jekulu ye mogc 10 ye :

Tonfa 1, tonkuntigi 1, Sebenjenabola 1, Sebenjenabola dakan 1, Warimarala 1, Warimarala dakan 1, Kojenabola 2, kanbenbaga mogc 2

Sariyasen tannan :
Laadalatonsigiba wajibiyalen don tondenw bee ma. Tonsigiba in be sigi san kono sije kelen. Tondenw ka kan ka ladonniya tonsigiba in na tile 15 ka kon tonsigi ne. Ton nemogc-jekulu be se ka tondenw wele tonsigi, balannenw na.

Sariyasen tan ni kelennan :
Genni ni nangili sababu

- Nitonden ma ye tonsigiyorla sije kelen, kangaridaseben be ci a ma.

- Nitonden min ma ye tonsigiyorla sije 2, o be nangi ni doreme baa kelen ye (d... 1000)

- N'i ma ye sije saba ka tugu nogen, o ye baa 2 ye (d.2000)

- N'i nabaliya sera sije 4 ma, o be ke sababu ye k'i gen ka bo ton na.

Jangiliwari ninnu ka kan ka sara kalo 2 kono, k'a damine nangili don na.

Sariyasen tan ni filan

Koorisene baarada ni senekelaw ka banki ye numuw ka ton ladilikbagaw ye.

Sariyasen tan ni sabanan

Ton soro be bo tondenw ka wari lajetaw ni jangiliwari ani ton minnu be soro juru donnennw kan.

Sariyasen tan ni naaninan

Yelema be se ka don san tonwari sarataw la. Tonwari sarata be dantige sije kelen san kono numuw ka tonsigiba senfe.

Sariyasen tan ni duurunan

Numuw ka kesu wari be se ka ke ka :

- negew san

Jekabaara ye numuw ka baara sankorota sababu ye

"MAKOCl" Kunnafoñi

- juru don tonden kelen-kelen na
- kalankow ni tonsigi musakaw sigi
sen kan

Sariyasan tan ni woɔɔnan

- Ton lahala misenw be latige ni
tondenw ka ca ni jama tilance ye.
Lahala belebelew be latige ni jama
sonta cayara ni mogo tilan 3 nan
sigiyɔɔma 2 ye.

Sariyasan tan ni wolowulanan

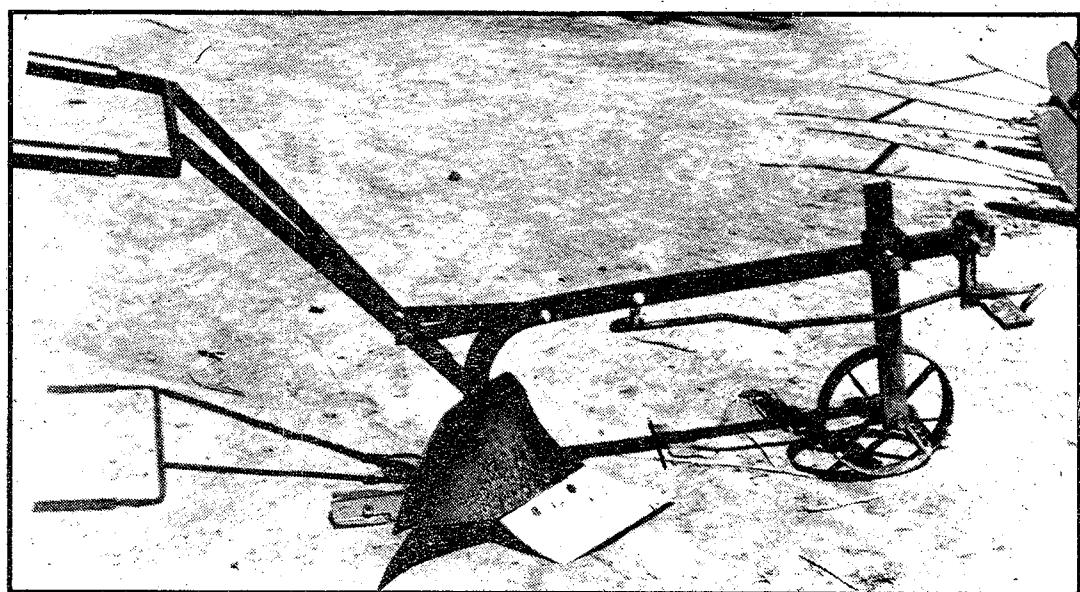
- Sara te ton nemogo jekulu ye
- Ton nemogo jekulu kuntaala ye
san 3 ye, k'a damine a sigidon na.

Sariyasan tan ni seeginan

Ben sabatiyalen tondenw ni nɔɔn
ce, o be ke sababu ye ka juruko
nɔɔya mogow kelen walima jaman
kulu ma.

Sariyasan tan ni kɔɔntɔɔnnan :
Tonsigi n'u labencogo

Santonsigib be yelema tondenw ni
nɔɔnce. Tonsigi senfe, dunanw jatigi
mankan ka musaka ke ka temen
dɔɔme biwoɔɔ (60), biseegin (80)
kan toden kelen o kelen nesigi la. N'a
kolosira ko musakaw cayara ka temen

folen kan nangili be se o tigi ma, k'a ta
ladilikan na, ka taa se nangili ma min
be dantige numuw ka ton nemogo
jekulu fe.

Sariyasan muganna:

San tonwari ka kan ka sara tile 15
ka kon tonsigiba ne.

Sariyasan mugan ni kelen na :

- Ni numu min m'a ka tonwari sara

a sara waati la, a be nangi soki.

Sariyasan mugan ni filanan : San
tonsigiba labencogo. Dɔɔme baa
duuru (baa 5) be di dunanjatigi ma
bolomafara ye ton kesu fe ka nesin
tonsigi laben musakaw ma.

Tonsigiba senfe, a ma daga numu
jatigi ka minfenw walima sigaratiw
n'a nɔɔnna ni mogow la.

Kɔɔribolenka lasagon finimugubɔɔrɛkɔɔ

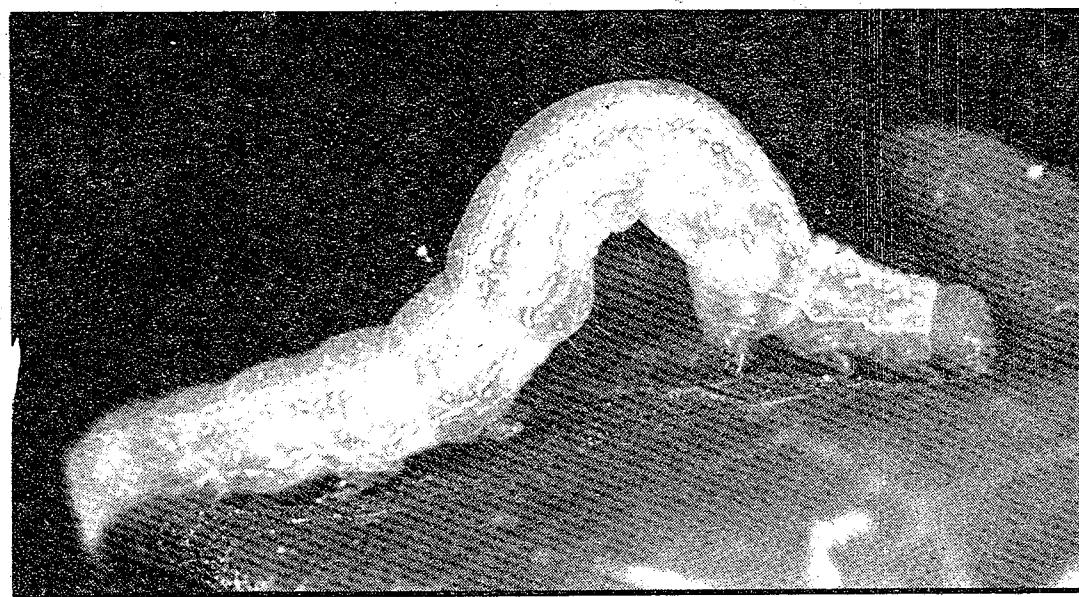
Kɔɔriforo ka sabatili b'a furakecogo bolo

A besancaman bɔɔbi, MAKOCl'a
sinsin ciklaw togolakow nɔna
bofereew kan u yere fe. O wale o
nana ni baara dɔɔ keli donni ye
ciklaw yere bolo. Folo, senekela
koliden tun be se ka cikela kelen
kelen bee kolosi. Nka sisan o te se ka
ke. U yere togolakow tali de siratege
la, ciklaw ka kan k'u yere ladi ani ka
u yere lafaamuya walasa an ka koori
be se ka dawula sɔɔ kɔɔrisugubaw
kɔɔ. Kɔɔrisuguw ka sariya lajeyalen
don : ni kɔɔri ne sanuyalen don, a be
sanda numanna ; ni kɔɔri ne lanogolen
don, a be mangoya. O la a kafisa
cikela bee ka kɔɔri numanbo k'u
kunkɔɔfen ye walasa an ka jamana
be se ka nafa barikaman sɔɔ kɔɔri la
suguw kɔɔ.

Kɔɔri tjeni sababu jɔnjɔnw ye
jumenw ye ?

- Kɔɔriforo furakecogo jugu : Kɔɔri
furakecogo foro kɔɔ, o ye sababu
jɔnjɔn ye kɔɔri sɔɔta hake yiriwali la, a
joyɔɔ ka bon fane kosebe kɔɔri su-

"MAKOI" Kunnafoni

Ntumu ye kooritinfenbaw ye

guya numan soroli la. O de kanma MAKOCI senekelakolidenw b'u sin-sin koorfura hake n'a kewaatiwan'a hake keta kan.

Nin ladilikanw de be di sene-kelakolidenw fe :

- Ka koorisun furake feere folow ye waati la. Nka nitjenifenw kolbsira foro kono, furakeli be se ka ke sanni waati folen in ce.
- Furaji litiri 3 de be ke ka tari kelen furake.
- Tile 14 de be don furakeliw ni jogon ce. O furance o kuntaala be se ka lasurunya n'a kolbsira ko tjenifenw barika ka bon foro kono. Furakeli ka kan ka to senna fo kooiden hake 30% ka dayelen.

Koori boli a bowaati jønjøn ko fe
Koori boli a bowaati jønjøn ko fe, o joyoroba be koorimugu suguya jugyali la, k'a sababu ke :

- Nkobønin minnu be koori sogø ani minnu b'a non, olu be sugaromanfen døke koorimugukan.
- Kooribulujalanw be kari-kari ka don koorimugu la.
- Fen caman wøre be da koorimugu kan k'a ne tine.

Ningelya kofolenwbeela, sukarromanfen inde ta ka gelen a be ye barisa hali dabalidaw te se k'o bo koorimugu la. Koorimugu sukarroman be se ka gala, o be na ni siga donni ye Mali koori suguyako la sugubaw kono. A te temen sandan-

mado kan folo, Mali jamana koori tun dawula ka bon kosebe sugubaw kono. Nka bi, Mali be jate koori jenogolen bo jamanaw fe. Salon Kalo kñontonnan Jekabaara boko kono (1989 san) nan an kumana koorimugu sukaroman (koori norota) kankosebe. O de kanma, an be weleli barikaman bila koori cikelaw be ma wala-sa u k'u sebe don koori-bojoona ma.

Managaari s o o r o l i koorimugu la

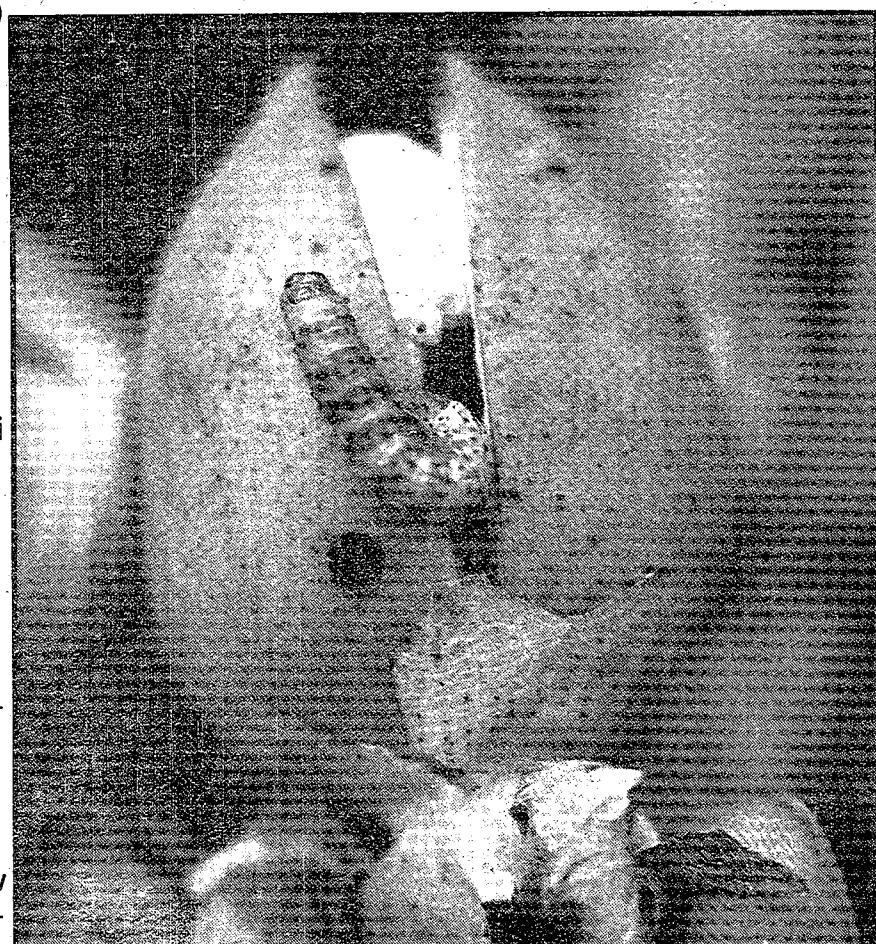
Fenwøre, a kera suguya o suguya ye, o yeliyetijeniko ye koorimugu la. Nka managaariyeli koorimugu la, o fana ye tjeneniko ye ka temen to be kan. Nogbore korow garini koorisirimanana korow gaari be to ka ye koori koloma la. Managaari o dun te se ka ye koori kolobowaati la. O de kanma u be

temen koorimugu fe fo ka se kooribalonw kono. O koori o wurundi tuman de la, a be tjeniba don an ka koori sanbagaw kun. Kangaridaw be ka caya an ye koori sanbagaw fe. A caman yere ye kangari gelenw ye. Ni kow tora nin cogo in na, an ka koori sanbagaw be se tila an na. An be welekan gelen lase koorisenenaw be ma u k'a ke cogo be la ka u ka baa-rabolo layiriwa walasa dan be sigi geleya ninnu na.

Fen min ye MAKOCI ka feere siri-lenw ye koori sannifeere nata kanma, olu file ninnu ye :

- Ka dugutonw be kono koorisiribore korolen nobila.
- K'a wajibiya koorisenenaw be kan u ka koori bolen lasagon finimuguborew kono (manaborew no na).

Usumani Gindo
MAKOI feerkalan bolofara kuntigi
Bayelembaabaa : Tumani Yalam Sidibé

Kooiden teri te ntumu ye

An ka dugukolonon kunben

«Sénékelaw ka taama ka bō-nogon na»

Dugukolonon kunbeni

Jekabaara boko 22 nan kono, 1987 san kalo 10 nan ta, a fora ko dugukolonon ye dugukolo yoro nafamaw talen ye ka bō a kan fiñe ni jiwoyo fe, ka taa u bila yoro were.

An y'a ye k'a dōn ko hadamadenw boloncbe ji ni fiñe ka o waleya juguya, i n'a fo jiri-caman-tige, foro-kuraboli ka caya, kungojeni, baganw labilali kungo kono, sénékecogo minnu be dugukolo tige.

Sénékelaw be se ka nin kow faamuya cogodi walasa ka sinijesigi sinsin?

- Dugukolonon kunben baarada

1986 san kalo 5 nan na Mali kooricike yiriwada ye baarada bolofara do sigi Kucala - dugukolonon kunbeni kanma.

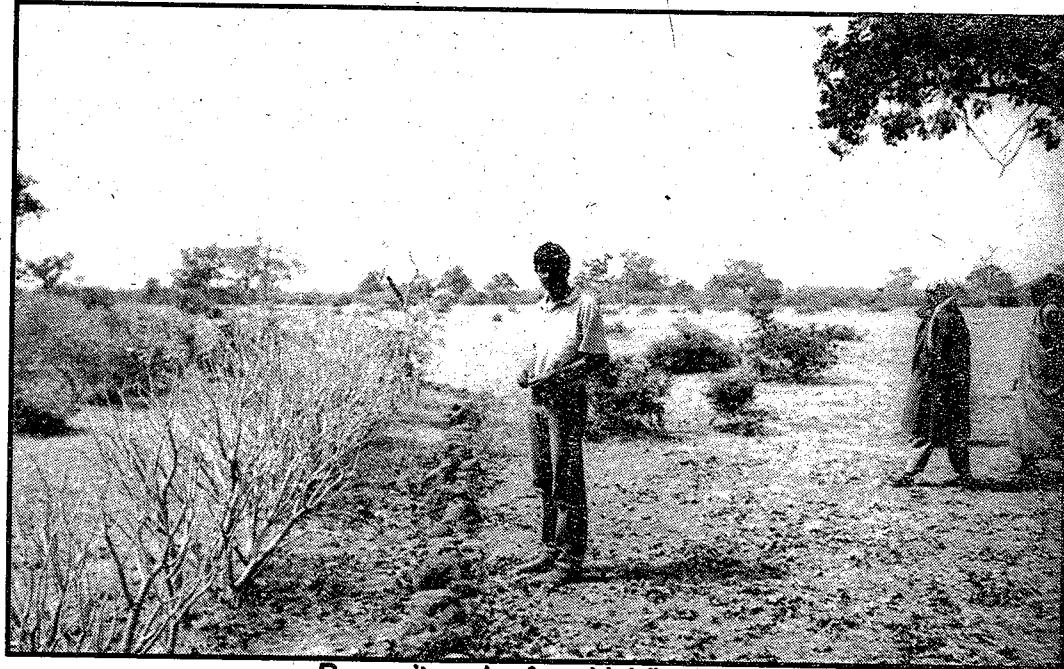
Bolofara in ye baara ke Sikaso ani Kucala cikemara la san saba kono. Baara kelenw nafa yelen koson, ani sénékelaw ka hamii ka nesin dugukolonon ma, MAKOCI y'a latige 1989 san kalo 5 nan na, dugukolonon kunbeni baara ka yiriwa ka se a ka maraw bee kono. Baarada in nemogoso sigilen don Kucala. A sigira Olandi jamana ka san 4 demen yamaruya kono. A sigikun ye ka sénékelaw son hakili ani feerew la walasa u ka dugukolonon ka tijenii kunben, ka jakeleli baaraw ke. A sigikun ye fana ka sénékelaw ka soro yiriwa, dunkafa ka sinsinjamana kono.

- Zebala cikekafo

Zebala cikekafo sigilen don Kucala cikemara kono ka taa tilebinfan fe. Zebala cikekafo dugu dōw ye dukolonon kunbeni baaraw damine kabini ninan ma se, i n'a fo : Pakaso, Zanigoroso, Kané ani Kace. Cikekafo kelen in kono, du 17 y'a naniya ka dugukolonon kunben fara u ka baara ketaw kan. Soro yiriwali siratege la, 1990 san kalo 2 nan na, sanni baaraw ka damine, dugu kuraw y'a nini cikekafo nemogow fe, u ka u ka dugu koro dōw ka baara kelenw jira u la. O hukumu kono, Zebala cikekafo nemogow ni dugu kuraw nemogow jera ka donw sigi sénékelaw ka taama-ka-bō-nogon-na siratege kan.

- Sénékelaw ka taama-ka-bō-nogon-na

- Bamanankan ntaalen do b'a fo ko : «yeko de ye foko ye, foko ye keko ye.

Baganituru be foro kisi fiñebaw

tooro ma

«Baara fen o fen, sanni a ka damine, a kafisa i k'a ye k'a dōn, k'a kecogo dōn.

Sénékelaw ka taama-ka-bō-nogon-na nafa ka bon, dōnniya ani kunna foni numan sōrli ta fan fe. A kunba ye sénékelaw ka kuma nōgōn ne na ; k'u ka geleyaw dōn, ani k'u ka feerew tigelenw jira nōgōn na.

- Dugu minnu lajera bō-nogon-na kanma

Dugu wolonwula nemogó mugan ni saba (23) ye nōgōn kunben Kujana kalo 3 nan tile 22.

Dugu tōgo :

Neguwara	mogo 4
Zanziwela	mogo 3
Nkasaso	mogo 4
Jaraso	mogo 2
Lélébugoro	mogo 2
Kasiyela	mogo 2
Pakaso	mogo 6
- Dugu nemogow ka nōgōn kunben	
Don folo kera dugukolonon	
kunbeni jaw fileli ye widewo la	
Kujana, walasa taamadenw k'u hakili	
jagabo a baaraw kan.	

Don filanan, mobili ye taamadenw ta Kujana ka taa Zanigoroso dugumogow ka baara kelenw laje ani kabarek'nyedugukolonon siratege la.

- Dugukolonon kunbeni jaw fileli widewo la.

Widewo kono jaw be nin waleyaw jira :

Adama Sanogo ka ladilikanw ka nesin dugukolonon kunbeni ma. A be kuma ka sinsin a yere ka kolosiliw kán. A ye minnu ye a ka dugu kungodaw la ani dugukolonon kunben baaraw joyoro a ka dugu kono, n'o ye Kaniko ye. A y'a fo a ka kuma na ko : dugukolonon kunbeni ye sinijesigibaara ye. O baara te se ka ke dugumogow ko. Okoson a ye wele bila kamalenw ni npogotigw bee ma an ka jamana kono, u ka wuli an ka je ka sinijesigibaaraw ke. Uka jamana-kono-taa dabila, bawo sanni i ka taa mogo were ka yoro dilan, i ka folo k'i yere ta laben. Jamana-kono-taa be dugu yiriwali nagasi. Ni min taara jamana kono, ibora baara minkoroi ka dugu kono, o nōgōn de b'i ne. Min kafisa, an bee ka to an sigiyorow la. An ka feerew sigi sen-kari minnu be se ka dugu n'a kungodaw bee lakanna. Bamananw ko ko «kono jelen de be bii fo».

An ka je ka wuli ka dugukolonon kele : jiriw ka turu ; tasumadon ka dabila ; tasuma kubensiraw ka laben kungodaw la ; banbew ni jiwoyosirabaw ka dilan, baganw ka ladon ; jitonyorow ka dilan, farakurusiraw ka dilan walasa ka jiwoyo fanga dogoya ; sénékecogo numanw ka sinisin kungodaw la ; gakuru hanaw ka jo tobili ka ke u la ; baganmaralaw bee ka samijie fogo sigi tolino go dilanni

MAKO CI Kunna foni

kanma. «Adama Sanogoye sene kela ye, a be bo Kaniko». Baara fen o fen fo ra Adama fe, o bee kelen-kelen ja jirala ani k'u joyoro nefs widewo la.

Jaw jiralen ko, dugumogow k'u ye faamuyali caman soro.

U ye Adama Sanogoye ka kuma son ji la, bawo u bee benna a kan k'a ye tine fo. U ko : an ye min ye, o be somogosama bo.

- Zanigorosodugu kabara kelenw fileli

Don filanan sogoma fe, dugumogow nemogowtara kooricike yiriwada mobili saba fe ka taa Zanigoroso. u y'a soro yenkaw sigilen don k'u makonon. A kera nisondiyaba ye Zanigorosokaw fe, k'a ye ko yoro were sene kela nana olu ka baara kelenw laje. Dunanw kumbenna Zanigoroso gaba koro. Dugutigi y'u bisimila k'a jira u la ko u bora u ka so, u nana u ka so, sene kela bee ye kelen ye. Sebenjenabola ye kuma ta, a ye jekuluw jira minnu be dugu baarakewon nena bolo. Akadugumogow ye baara minnu ke dugukolonon kumbenni siratge la, a ye olu fo. O baaraw file nin ye : farakurusiraw ; kalasiraw ; jiri misenw turulen ka ke sisan ye ; kala balanw ; binsiraw ; fogonanaw ; jirisé lamoyoro ; jirituru ; sene kecogo minnu be ji sonsonni nogoya dugukolo la, i n'a f'dugukolo jalanci ani dugukoloyugubali ; korobarilike daba cuncunna ; kungo lakanani tasuma ma, ani baganbalosene. Baarakelenw nefolen ko, dugutigi y'a nini dunanw fe u ka taa u ne da waleya folenw kan, kungoda la ani forow kono. O ko u na se ka baroke kosebe. Zanigoroso sebenjenabola ani dugukolonon kumben jekulu mogonaani ye dunanw nemine ka taa dugu ka baara kelenw jira u la. Fileitaara damine fo bametere duuru (5) hogon, tintinyorow la woroduguyanfan fe.

- A folo kera farakurusiraw ye, ani kalasiraw. Dugukolonon jekulu mogow y'u dilancogo fo ani geleya minnu be soro u baara la.

* Baara kecogo : An be dugukolo yorodalakejennen suma folo, ka farakuru walima kalaw sogolon o yorodalakejennen kan ka ke sira ye. A baara be ke tintinyorow la walasa a ka jiwoyow kumben, k'u woyo fanga dogoya sanni u ka se forow kono. jiwoyow be bogi minnu tige, a b'olu kumben. Ji be sonson ka jigin duguko lo la.

Bamananw b'a fo ko «sanni mogo ka jigin i binyoro la, i ka jigin i talonyoro

la folo». n'i b'a fe ka jiwoyow kumben, i k'a kumben a damineyoro la.

- A filanan kera baganijiri turulen ye ka ke sinsan ye, forow dance la. Sinsan be forow danceko kuma caman nogoya.. n'a kora, a be jiwoyow kumben. A be se fana ka foro tanga baganw ka tijeni ma.

- A sabanan kera kungo lakanani ye tasuma ma. Ninan y'a san saba ye, Zanigorosokaw y'a latige ka tasumadon dabila. Hali ni tasuma donna an ka kungoda la, ka bo yoro were, an be wuli k'a faga. Kungojeni tasuma be binw silatunu, a be jiriw faga, ka dugukolo jeni ani ka jiwoyow juguya.

- A naaninan kera : binsiraw ; kala balanw ani sene kecogo numan dow jirali ye. Nin baara saba ninnu be waleya samiye waati la. Binsiraw be dilan foro kono, ka jiginjigin balamini tari tilance o tari tilance. A jojan ye metere kembe ye, a josurun ye metere 50 ye. A kono bonya ye metere saba ye. A be jiwoyow kumben. Saminetigeda fe, sene kela b'a kan k'a ke baganw balo ye.

Kalabalan walima farakurubalanw be dilan jiwoyosira misenw kan foro kono. U be ke sababu ye ka bogi ni naman-namanw kumben, ka jiwoyofanga dogoya. San saba walima san naani temennen ko jiwoyosira ka datugu. Korobarilike daba cuncunni be ke an ka sene kela fe, korobarilike waaati la forow kono. A be ke sababu ye ka balan fitinuw dilan walaw kono, walasa ji kana woyo ka bo foro kono. A ka sonson ka jigin

dugukolo la sene feni ka neema soro samiye laban waati. Samiye damine tuma na, caman be dugukolo-jalanci-ke sanni sanji folow ka bin.

- A duurunan kera fogo nana jirali ye. Dugukolo nafamayorow b'a la ka tije. Sene feni te na nogontanya fe. O koson, an ye fogo nanaaw sinsin an ka cikedaw la. An be kalaw ce ka mara tilema fe. Ni samiye donna, o kalaw be don fogo kono waati ni waati. Misiv b'u foroki bogi la. U be bayelema ka kenogoye. Onogonafa ka bonkosebe. Dow ka fogo dilannen don ni negejuru nonica ye ;

dow ta dilannen don ni jansanw (jiribolow) ye.

- A woocronan kera jirisé lamoyoro ani jirituru ye. jirisé lamoyoro dilankun ye an ka jiriw soro an ka dugukono, k'a soro an ma taa yoro were. Mogo fila jenatominna dugu kono o baaraw kanma.

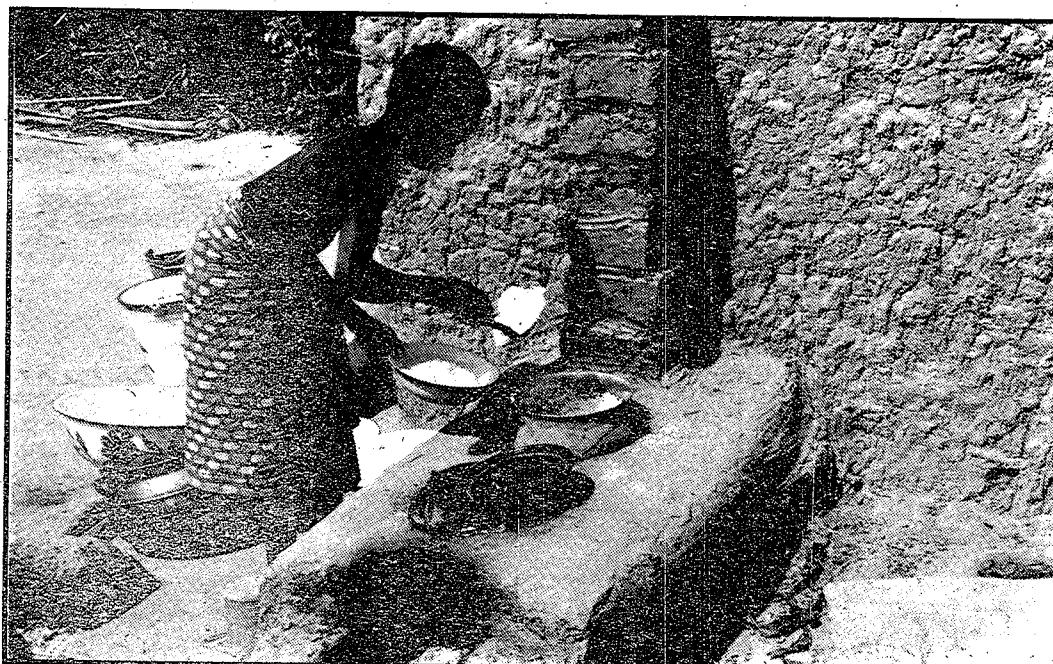
* Kolosiliw y'a jira k'a fo ko kungo kono dogoyara. An ka magone-jiri dow yere te soro tugun. O koson an ka kungo-konotaw lakana, ka kurawturu siniesigi kanma. -

A wolowulalan kera gakuru nana ye. jekulu b'an fe Zanigoroso min ka baara sinsinnen don gakuru hanako kan. U be musow kalan a dilancogo la. An be don min na i ko bi, gakuru hanaw be zanigoroso gaw bee kono. Tobilike dogoko geleya an ka kungoda la sisan. O hukumu kono, musow ye gakuru hanako ke sebeko ye. N'o te, don do dogo be na ban.

- A seeginnan kera baganbalo

MAKOCl KunnafonI

Gakulu pana sinsinii b̄e an ka kungojiruw lakanna

seneko ye. Baganw cayara. Sene te se ka ke ni baganw te. Bin tu bolo kungokono. Baganw sennobejiwoyosiraw caya kungodaw la. Dow be jiriw tige k'a d'u ma, o si te laboli ke. O geleya koson baganbalo sene donna an ka cikedaw la. A forow ma bonya bee fe folo. N ka an kananiyaw la, an b'a fe k'a sinsin an ka dugu kono.

- Taama daminen a kungo kono, tintinyorow la, ka na se dugu kono ni gakuru hanaw fileli ye. Dugu ka baara kelenw lajelen ko, kungo kono, forow kono ani ga dow kono, dunanw ni dugumogow ye nogon kunben gaba koro, walasa ka nininkaliw ke ka fen dow faamuya. Baro min temenna dunanw ni Zanigorosokaw ce, a kunnafoni file :

- Dunanw ka nininkali : Zanigoroso dugu sera ka laben cogodi ka nin baaraw ke ? Munye aw bila nin baara la ?

- jaabi : Anwye baara foloye karangaso. O kofe, an y'an ka lakoliden nininka k'a kunnafoni soro. O y'a soro jiwoyow ka tijeni ka bon anw ka kungoda la kosebe. An ka forow tun be tijne jiwoyo fe fo senefenw te ne. An ye nogon ye dugu kono ka ben a kan ko an be dugukolonon kunbenbaaraw ke, ka jiwoyow kunben ani ka baaraw ke walasa ka dugukolo ni kungodaw lakana. An ye dugu dabatalaw bee togo seben, k'u tilan ka ke kulu saba ye. Baara ketaw ye suguya fila ye : jama be baara min ke, i n'a fo farakurusiraw, kalasiraw ani baganituru tintinyorow la. Kuluw be fognogon ko ka o baaraw waleya. Baarakedonw ye saba ye dogokun kono, n'olu ye :

arabadon, jumadon ani karidon ye. Sankono, an be forobabaarawnjaniye siri. Ni baarakewaati sera, o be tilan kulu saba ninnu ni nogon ce. ninen, farakurusira metere 2000 tun nesigilen don. Baara waati selen o metere 2000 tilanna kulu saba ninnu ce. u bee y'u ka ninoyoro dilan, geleya ma bo a la.

Sariya sigilendon an ka dugu kono, ni baarakela min ma taa baarakeyord la, o be nangi. A be dorum 200 sara. O wari be don ton kesu kono. Ni min m'a ka wari sara joona, sannifeere waati ma na se, ton b'a wari tige ka bo a ka koori songo la.

Baara suguya filanan ye mogokelen-baaraw ye - senekele yere kelen b'a ka baaraw ke a ka forow kono, i n'a fo : baganituru forow dance la, balanw dilanni jiwoyosiraw kono, fogonana dilanni, senekecogo numanw, baganbalosene ani baara werew.

- Dunanw ka nininkali : Aye geleya jumenw soro ?

- Jaabi : kabi an ye dugukolonon kunben baarawdamine, an mageloya soro min be baaraw nagasi. An ye min kolosi, o ye dow ka faamuyabaliya ye. N ka k'u to baara la, faamuya na ke doonin, kalan fana be ke san o san.

- Dunanw ka nininkali : Nafa be dugukolonon kunben baaraw la wa ? A baara be na taa ne aw fe yan wa ?

- jaabi : Anw ye min ye an ka baara ninnu kelen ko, o nafa ka bon kosebe. Anw meena an yere kan. Jiwoyo tun be foro minnu nogoce, farakurusiraw, binsiraw ani balanw ker'o fura ye. Misiw be bin soroanw ka kungodaw la sisan. O Nafaw ka ca. Dugumogow

bee b'a fe dugukolonon kunben baaraw ka taa ne.

- Dunanw ka nininkali : Ladilikan jumenw b'aw fe k'a fo anwy sanni an ka ta dugukolonon baaraw damine an ka duguw kono ?

- jaabi : N'awtaara aw ka duguw la, a ye temen nin siraw fe :

- a ye dugumogow wele, ka kunnafoni di aw ka fen yelenw kan.

- a ye kuma ka ben, ka nemogow jenatormon minnu be na baaraw nemine.

- A ye dugukolonon kunben jekulu mogow bila ka taa kalan ke, walasa u ka baaraw tacogo faamuya.

- Aw ni dugumogow be je ka baarakedonw sigi.

- nemogow ka kan k'u yere di baara ma kosebe, walasa tow k'a don ko sebeko don.

- nemogow ka to ka taa baarakelaw laje baarada la

- u ka kan ka dugukolonon kunben jekulu mogow demen u ka baara la.

- Ni dugu were mogow sigilen don aw ka kungoda la, a y'u fara a ka baarakelaw kan, n'u dijenne n'a ye, bawo aw ka haminankow ye kelen ye.

- A ye sariwusidaw ka ladilikanw lamen.

- Dugu bee be se ka baara ninnu waleya, hali n'a soro la u ma ke ton na, nka ben ka ke u sinsinbere ye.

Baro temennen ko. Zanigorosokaw ye dunanw fo kosebe u ko : «dugukolonon kunben baaraw te ban san kelen, a te ban san fila, a be ke fo sancaman-Baara dobe se kadamine ninan, nka a nafa te ye fo san fila walima saba, ka temen. Misali : n'i ye jiri turu san min, i te a den soro o san kelen na.

Zanigorokaw ye wele bila kooricike yiriwada nemogow ma u ka sinsin senekelaw ka bojogonna kan. A be ke sbabu ye ka senekele la son ladilikanw ma joona. Bawo u be kuma ta u yere ni nogon ce.

U ye wele bila ka nesin mali jamanadenw bee ma, u ka wuli an ka dugukolonon kunben. Hadamadenw ka baara fen o fen be kungoda tijne, an k'olu dabila, walasa jamana ka segin a cogo koro la; Dunkala ni ben ka sinsin.

Daniyeli Kulibali ka bo kucala dugukolonon kunben baarada la.

Tintiba musow ka yiriwa sira la

Tintiba musow farala nɔgɔn kan ko k'u kalan musoya baara dɔw la, i n'a fo safune dilan.

1990 san kalo naaninan tile 20, muso mugan ni duuru farala nɔgɔn kan k'a kalan ke. Safune dilan famuyara, a kera sababu ye k'u ka dugu ko dɔw nɔgɔya, bawu u ni Kayi ce ye kilometere tan ni duuru ye.

Bi u be safune dilan u yɛrɛ ye. A kera nisɔndiya ye dugu bɛɛ ma.

Cew, denmisenniw ani musow bɛɛ. Dugu in man bon, nka dugu in mɔgɔw ccsirilen don u ka baara bɛɛ la. U'yukan bila Mali musow ka tɔnba ma, k'o k'u demen walasa u ka dugu be bɔ nɔgɔla. U ka walenumandon be u ka dugutigi ma ani a jɛnogɔn numan bɛɛ ma, u demenni na sanga ni waati bɛɛ. K'u ka foli be musow ka nɛtaa yiriwali nɛmɔgɔfana ma n'o ye an balimamuso Mama Dansoko ye, Kayi mara la. Pariti ni Gufereneman ka haminankoye Malidenw bɛɛ ka yiriwali ni u ka nɛtaa siratige de ye, ani kalanbalya keleli ka bɔ jamana kono.

Kumakunceli: Tintiba musow fana te na tokonin baara ninnu na. An b'an kan bila halisa an balimamusow bɛɛ ma, u k'u cesiri duw sabatili ni u yiriwali la.

Ka bɔ aw balimamuso Mama Dansoko yɔrɔ, musow ka kalankuntigi, Kayi mara la.

Djɛ musow ka don kerekerennen nɛnajɛw Bafulaben

An bɛɛ dɔn ko san kalo sabanantile 8 donyedon kerekerennen ye ka nɛsin musow ma. O don de djɛ musow y'a jira ku jɔyɔrɔ ka bon djɛ yiriwali baaraw la. U y'a nini ka dɔn u ye. O donna u ye. O don kera selidon ye k'a d'a kàn bɛɛ sɔnna a ma k'u jɔyɔrɔ ka bon djɛ nɛtaabaaraw la.

San o san marisi kalo (san kallon sabanan) tile 8 labila ka k'e hakilijakabɔdon ye musow ka yiriwali sira kan.

1990 san kalo sabanan tile 8 don, Bafulaben musow ye

nansaradɔnba k'e k'u ka hakilija-kabɔ kuncɛ.

Nansaradɔn kera denmisenniw nɛnajɛso kono.

A nɛmɔgɔya tun be Bafulaben UDPM nɛmɔgɔ bolo.

A kera Bafulaben baarada kuntigiw bɛɛ nɛna.

Sani nansaradɔn ka damine Bafulaben musow ka tɔnkuntigi ye foli kerenkerennen bila jama ma.

A ye don in kɔrɔ fese-fese bɛɛ ye. A y'a jira ko mali tɔnba n'a guferenaman koni ma nini tuma si musow kɔ. U b'a dɔn ko musow

jɔyɔrɔ ka bon kosebe faso joli la.

A ketɔ k'a ka dantigeli kuncɛ, a y'a jira ko Bafulaben musow koni hakilinan ye ko «mɔgɔ si te ke fɛn ye i yɛrɛ kɔ». Olu y'a faamuya, o de kanma olu Bafulaben musow b'a nini bɛɛ k'i jɔyɔrɔ fa faso joli la.

A ka dantigeli bannen kɔ, nansaradɔn in daminenne.

A kera nisɔndiyaba ye fo ka si-nintile bɔ.

Mama Dansoko musow ka kalan kuntigi kayi mara la.

"Ofisi" kunnafoni

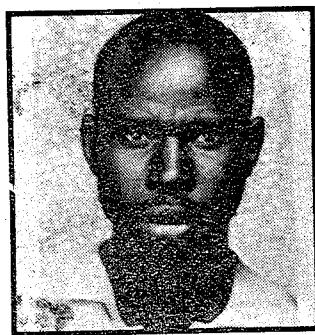
la, u nesinnen don o baaraw ma n'o ye jincow konni ye an ka dugudenw fe.

Nton kelebaaw labennen don an fe dugu kono, senefenw lakanani kanma.

Nin baara ninnu bee dulonnen don balikukan na, o kanma, an ye kalaniso fila jo dugu kono.

Kunnafoni in bora
Modibo Kinbiri yoro.

Peresidan
«A.V» Jenekura,
Dogofiri sekiteri la.

Jenekura duguyiriaton ka baara ketaw

Modibo Kinbiri
gjin baaraw ke an ni Ofisi ce.
Sannifeere baara be latemen an ni

Anw ka
dug
u
labenni
damine
1985 san
kono. O ni
sisan ce,
anw be
malogosi
ni bore taan
ni-ka-se-

Ofisi fana ce.

Ofisi sen bora anw ka malo doni na ka na izini la, o san fila ye ninan ye. jurudonni n'a kanini, malosi ni samijen nesigibalo marali an ka dugu magasan kono, o fana ye an ka baara keta do ye.

O baara ninnu sabatili kera sababu ye min b'a to anw be Ofisi ka juru bee sara san o san.

Kenya sira kan, an ka dugu dogotero nesinnen don o baara bee ma. K'a ta sumaya kelilila, kanaa bila nkorsiyen

Siyango dugu tariki

Siyango ye dugu koro ye min be Ndebugu sekiteri fe.

Siyango dugu sigibaa folo tun ye numuke do ye, o menna sigi la nsirasun do koro, ka muso furu, ka denw soro. Nka sigi in kono a ka were ma se ka yiriwa.

Bajalanko dabolen, tubabuw nana ni mosiwy kana bila nsirasun in koro, k'o ye olu sigiyoro ye.

Mogo cayara numuke ma, o kelen a taara sigi cenengbugu, dow taara Faba ; o y'a soro kolo ma sigi folo.

Siyango tigotunye «kurusi» o koro mosikan na ko lasigiden sigiyoro.

1958 san, Ofisi ka demen kono, siyango kera suguduguba ye.

Minnu ye dugutigiya ke.

- Dugutigi folo : Salifu Wedarago o ye san 22 ke mosifaamaya la siyango.

- Filanan kera Ali Naba Saga ye, o fana ye san duuru ke mosiwy ka nemaaya la.

- Sabanan Amidu Zango o ma si soro, o ye san kelen ani kalo saba ke.

Sisan Amadu Wedarago be sigila yen, ninan y'o san 18 ye dugutiya la.

Dugumogow joyoro.

Maloforo tari kembe duuru ni ko be siyango.

Min be sene san o san.

Kalanso fila jora yen, ani musow ka kalanso kelen.

Musow b'u ka malow woro ni maloworomasin ye, a sebenko bee be musow bolo.

Dugu yiriwatton sigilen sen kan ; u ye magasan fila jo, ka ateliye kelen jo numuya baaraw be ke min kono.

Wotoro, misidaba, herisi, ani

baarakeminan caman be dilan ate liye in kono.

Sisan baara caman bolodalendon, k'o sababu ke kalanden jolenw ye.

MAANA

Nin tun ye ce saba ye.
Ce saba in bee tun be bo dugu kelen.

U taara baara ke.
Nka, usite si ka taama kala ma.

Ala ka ko la, u bee taara nogen soro dugu kelen kono fana.

U jera, ka baara ke nogen fe.

Don do la, u be baara la, ce kelen fari fagara, a ma se ka baara ke.

Ce filia intemenna u ka baara fe.
Waati sera, u y'a nininka.

Ee ce mun b'i la bi ?

A y'u jaabi.

Ako-zanatu de ko jigira ne kono su ro.

W'a ye n bali sunogo la.
Zanatu ye nterimuso ye.

Ce filanan ko :

- Ee ce anw te nogen nininka kosebe.

- Ako-sanata ka zanatu te wa ?

- Ce folo ko - unhun.

A y'a jaabi.
Wa o zanatu ye nterimuso folo ye, anw ka dugu kono.

Ce sabanan ko :

Aw y'a ta fo, ne te fen fo bilen.

U bee sigilen sumana.

Nin ce saba in bee terimuso ye zanatu ye.

Nka si tun te si ta kalama.

- Don do la, zanatu nana bana, ce saba in ko.

Duguje oduguje, zanatu kabana be juguya ka ta fe.

A ka bana geleyara.

Zanatu ye tile saba ke

Musa Tarawele Zafukuntigi
Ndébugu.

- Tile naaninan don, Zanatu faatura.

O bee la, ce saba in be u ka taamayoro la

- Zanatu fatudon,
Ce kelen ko

- Ee ce ko do be anw ka dugu la bi.

Wa Zanatu faatura sisan.

Ne ne be anw ka dugu la fana.

- Wa Zanatu dalen file, a salen don.

Ce filanan ko : ce folo ma.

E ni ce, - e y'i seko ke
a ko : fen do be n fe yan, ne tugu n'a

Yelen anw be se so.

- Aye tapi bo, u ce saba yelenne
tapi kan.

ne tugu, n'a jelen, u sera u ka dugu la.

Ce sabanan ko :

- Aw ni ce - aw y'a seko ke.

U ce saba y'u nesin, Zanatu fa ka yoro ma.

- U selen, mogow y'u fo.

- Ce sabanan wulila, o yoro bee ka Zanatu laje. O la, a y'i bolo don,

a ka nbalan kono, ka turamugu do bo, k'a don Zanatu nun na.

Zanatu dalen tisora siye saba.

A wulila, k'i sigi.

Zanatu ka saya ma bo

- N badenw, nin ce saba in na,

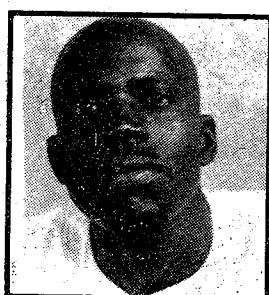
jon ye baara ke ni jon ye ?

Zanatu ka kan, ka di jon ma ?

Maana bora N 7 dugu la.

OFISI KUNNAFONIW

Poyiw - - Poyiw - -

Bakayi Jara

Kunun faso ye mugu ni kise ta
K'a ka yeremahoronya jini
Bi faso ye kellec kura bo
Ka kunfinya kelle
O kellec kura de ye
Tow sigi, ka «awew» sigi
Ka dibi jugu fara, ka senekelaw
horonya.

Cew ni musow bee ka wuli
An ka ce in demen walasa
An ka faso be taa ne.
A ye wuli an ka dugawu ke
Nunu te sanfela soro ni juru te
Sanni an ka kale da mogo were
Ka sineni ne koro, an k'a
Da an ka bamuso in ne koro.
Bamananw ko : sodon ni jiridon
Yeretdon de nogn te

Bakayi Jara ka bo Nogn mara la.

Ne siranna
dinenatige
ne

Sumana Tarawele

Poyi : Ne siranna dinenatige ne.
Ne banna sene ma, k'a ke faden
sagoya ye.
Ne ko baara te fen nen mogo ye.
N be nko ka n je, ka n da.
Jaga dije be mogo negen.
Ne fa ko nka kalan, ko n ka sebe
ke, ne banna o ma.
Jaa dinenatige te batige ye.

Poyiw - - Poyiw - - Poyiw - -

Jamana
ka yere
ma horonya
kura

Ne tora folokofalaka la, nfa nana
tanya.

N nana miiri, fen minw tun be n fa
ko, o banna.

N kamanaganna.

Jaa dije te don ka ban.

N joyorobanna, nsinsinbere kari la.

Ne ko n be sene ke, n ma se,
n kon be kalan ke, n ma se.

Jaa fili-n yere-ma ye banajuguba
ye.

Netun be yele senekela ni kalankela
ninnu na,

Olu de kera n ma lafiya ye, ka bo
nogo la.

N badenw, dije diya te ban.

Nin ye ladilikan ye, min bora a
balimake Sumana Tarawele yero,
balikukalanden don ka bo Jenekura.

Dogofiri sekiteri la.

Seku Tangara

Foyi te
sabali
bo

Poyiw - - Poyiw

Ne tun ye sekola ye.

N tun be mogow ka nafolo dun, ko
n ye sekola ye,

N tun be bin mogow kan,

ka faantanw tono, mogo te se ka
kuma.

Jaa ne te n laban don.

Ne tun te mogo ka kuma men.

N te mogo ne file, janko ka malo i
ma.

Cekoroba, musokoroba, denmisen,
ne tun be ni bee ni tooro.

Jaa miiribaliya ka jugu.

Ntora ten, fo ka kabalili ke cekoroba
do la.

O ye n deli ko n ka sabali.

Ne ko : i ma n ko men de !

Jaa ne malodon dugu jera.

N nana muluku kan n da

Mogo te gereg na, n se banna, n
dabali banna

N be bo ni negene ke n dalen.

Denmisew be yele n dalen kan.

Ee n badenw an ka je ka sabali,
mogo be se ko do la, nka i be i to t.

Nin ye ladilikanye min bora a
balimake Seku Tangara te
animateri Jenekura Dogofiri

Kuma koroma

Fen kelen be dije kono. Jiri nacson te, nege te,
ponti te, jegekolo te wa nconi te fana.

N'ka ni mogo o mogo sen dar'a kan i be segelen.

N b'a nini hakilimaw fe u ka n jaabi o la.

Seku Tangara

Tulon te sebe sa

Segu dankelen do ka maana
Banbugunji Jara ka bo Banbugu

Tige filanan

O don Aminata Sise dakenen tun be i ko nisogon. Dorgome te se k'a je. Non te kumandan ni dugutigi tun be ko jira nrogon na. Nin k'a nugu i ko butoli, k'a magaya i ko naare kenekeneni, ka namajo i ko tigatulu.

Haa ! nterike horonmuso mana fa cogo do la, hali n'i y'a ka npogo nimi, minje te.

A nana soro Aminata Sise birilen be dankan na, a be finiko.

A ko :

- Ini nantuma !

- Aminata ko : nna men i la

Ohoo ! n'balimamuso, i te ne n'ma ka ji dooni di n'ma wa ?

Ee ! o nan'i kanto ko :

Waradonbali de be gan fu sir'akan na.

- Den wo, ne t'e jidiogon ye.

Ne be jidi maa min ma :

- Segu daa mana na, ne be ji d'o ma

- Nongonfari mana na, ne be ji d'o ma

- Njonidebinaa mana na, ne be ji d'o ma

- Marakala Seriba mana na, ne be ji d'o ma

- Jakuruna Toto mana na, ne be ji d'o ma

- Farako Buwatu b'o da kelen na.

- Cemedeli baabilen, Cemedeli Njekoro, olu de ye ne jidiogon ye.

- Ani Farabugu Sidibaba Kulibali, o ye ne jidiogon ye. Non te, e nrogonna bilakoronin si te ne jidiogon ye.

- O kuma folen, Sidibaba yesela.

Fen min kadi maa ye, o ka kum'a te gan i la.

- Sidibaba nan'i kanto Aminata Sise ma :

- Ko n'e ye Sidibaba ye, e b'a don wa ?

- Aminata Sise ko, ne t'a don. Ne ma deli k'a ye fana.

A ko :

- Oo ! Fenba te jira bo. Wa ne de ye Sidibaba ye ka bo Farabugu.

Farabugu dankelen de ye ne ye.

- Okuma folen, Aminata Sise yesela, sabu ale tun b'a fe ka Sidibaba y'a ne na k'a don.

(A to be boko nata kono)

A y'i kosegin joona, ka na se dugu do la Kemasina mara la, ko njonipebugu. Masake kelen tun be yen ko Binaa. O masake kelen in ka fanga tun be nini ka binkenejeni. Aye ci bila ka taa a fo Njonidebinaa ye, k'u k'a fo Binaa ye k'a k'a nebila k'ale Sidibaba be sira fe ka na. Ale Sidi ka nankamaden ka dunun fo kan, n'i ko

K'i tulo te don a la ;

N'a sirila i kan na, i yere n'a bolofialafou wo.

- Binaa ye bamananw gen ka bo kene ma. U ye falow ni dabaw ta ka dingeba sen ka Njonidebinaa lamini. ka Njonidebinaa ke k'o dingeba fa ka tasuma kar'o la. K'a mana ke setana ma fen o fen ye, a mana se tasuma in ma a na dan yen.

- Min ye s'a la, o t'a sidon.

Min y'a sidon, o te s'a la.

- O la sa, a nana se tasuma in ma ; a ye segele gosi so la. So panna ka dinge lasago ka n'i cun n'a ye dugu kono.

Tintinba be Njonidebinaa kono, a nana joo yoro la. Aye kunkan ne saba ke, maa ma kum'a fe.

Kuma dow jaabi ye daden ye.

- A k'o tuma ni ce te yan, ne be temen.

- Atemenna k'i kunda Sinzani kan.

- O don y'a soro horonmuso kelen be Sinzani, awa ye ko Aminata Sise. Sinzani min file Marakala yoro la.